

بسم الله الرحمن الرحيم

نظریات فقهی پیرامون چگونگی قضای روزه

(ترجمه)

پرسش

السلام علیکم ورحمت الله و برکاته!

شیخ بزرگوار ما! می‌خواهم حکم الله سبحانه و تعالی را در مورد قضای روزه بدانم تا قلبم مطمئن گردد. در جاهلیت به سر می‌بردم و روزه‌ی رمضان را عمداً و بدون عذر ترک کردم؛ سپس الحمد لله، الله سبحانه و تعالی بر من رحم نمود و توبه نمودم. حالا قضای روزه‌ای را که نگرفته‌ام، چگونه اداء نمایم؟ آیا من فدیهای روزه را در هر سال باید بپردازم یا این که فقط قضاء آوردن روزه کفایت می‌کند؟ شیخ بزرگوارمان، امید است که پاسخ ارایه نمایید! اگ پیوروانتما

پاسخ

وعلیکم السلام ورحمت الله و برکاته!

برادر محترم، خود می‌گویی که مدتی عمداً و بدون عذر روزه نمی‌گرفتی؛ سپس بعد از سال‌ها الله سبحانه و تعالی تو را به راه مستقیم هدایت فرمود و حالا روزه می‌گیری و روزه‌ی رمضان را ترک نمی‌کنی و اکنون به انگیزه تقوی می‌خواهی ماه‌های رمضان را که قبلاً روزه نگرفته‌ای، قضائی بیاوری. من الله سبحانه و تعالی را حمد می‌گویم که تو را به حسن طاعت و فرمانبرداری رهنمون ساخت؛ حتی بعد از هدایت شدن به این اکتفا نکردی که تنها روزه‌گیری؛ بلکه تو حریص بر این هستی که ماه‌های رمضان را که روزه نگرفته‌ای قضاء بیاوری. الله سبحانه و تعالی در وجود شما برکت اندازد؛ شما را مایه خیر و برکت گرداند و توبه‌ات را حسن و نیکو گرداند و تو را غرق نعمت و رحمت خود گرداند.

برادر ارجمند! ما در عبادات تبنی نمی‌کنیم؛ بلکه این کار را به خود شخص مسلمان می‌گذاریم که در روزه یا نماز و یا سایر عبادات از هر مذهبی که خواست، پیروی کند و من در این جا بعضی نظریات فقهای کرام را پیرامون ادای روزه قضائی ذکر می‌کنم و قلبات به هر نظری که منشرح و مطمئن شد، می‌توانی از آن پیروی کنی:

1- در "نهاية المطلب في دراية المذهب" تألیف عبد الملك الجوينی، ملقب به امام الحرمین متوفی سال 478 هـ. ق در مذهب شافعی چنین آمده است: «از کسی که روزه‌ی برخی از روزه‌های رمضان ترک گردید و توانایی قضاء آوردن آن را داشت، برای او جایز نیست که قضائی روزه را به ماه رمضان سال بعدی به تأخیر بیندازد و چیزی را که ما می‌گوییم، مستحب نه؛ بلکه انجام آن حتمی است؛ هرگاه توانایی داشت و از عذرهای شرعی به دور بود و قضاء روزه را به سال بعدی به تأخیر انداخت؛ بر وی واجب می‌گردد که همراه با

قضائی روزه در برابر هر روز یکبار سفرهٔ طعام پهن کند(مساکین را طعام دهد) و اگر قضاء روزه را به دو سال و یا بیشتر از آن به تأخیر اندازد؛ در چند برابر کردن فدیة دو دیدگاه وجود دارد: دیدگاه اول این است که فدیة چند برابر نمی‌گردد و آنچه که به سبب تأخیر یک سال واجب می‌گردید، در چند سال تأخیر نمودن نیز همان واجب می‌گردد. صحیح‌تر اینست که فدیة زیاد و تجدید می‌گردد و در مقابل تأخیر در هر سال، پهن کردن سفرهٔ طعام(طعام دادن مسکین) واجب می‌گردد. اگر قضای روزه را دو سال به تأخیر انداخت؛ باید همراه با قضای هر روز، دوبار سفرهٔ غذا پهن نماید؛ این چنین فدیة افزوده می‌شود. این بود موضوع فدیة...» بدین معنی که قضای روزهٔ رمضان برای کسی که روزه نگرفته باشد، قضاء آوردن قبل از فرارسیدن رمضان بعدی می‌باشد و اگر قضاء آوردن را به تأخیر انداخت، بعد از فرارسیدن رمضان بر او قضاء و فدیة هر دو واجب می‌گردد و نظر دیگرش اینست که هرگاه قضاء آوردن را به تأخیر اندازد، مثلاً دو سال به تأخیر انداخت، بالایش دو فدیة همراه با قضاء روزه واجب می‌گردد و این چنین فدیة چند برابر می‌گردد.

2- در "کشاف القناع عن متن الإقناع" تألیف منصو بن یونس الحنبلی متوفی 1051هـ.ق، چنین آمده است: «کسی که تمام روزهٔ رمضان و یا چند روز آن را ترک کند(روزه نگیرد)؛ هنگامی قضاء آوردن، همان مقداری را قضاء بیاورد که از او ترک شده است... و به تأخیر انداختن روزه تا از دست رفتن وقت آن، که فرارسیدن رمضان دیگر است، جواز دارد... و تأخیر آن بدون عذر تا رمضان بعدی جواز ندارد... اگر تا رمضان بعدی یا تا رمضان‌های بعدی به تأخیر افکند، باید قضاء بیاورد و در برابر هر روز مسکین را به قدری که در کفاره لازم است، باید طعام دهد و به تعدد رمضان فدیة مکرر نمی‌گردد؛ زیرا به سبب کثرت تأخیر، واجب افزون نمی‌گردد؛ چنانچه اگر شخصی حج را چندین سال به تأخیر بيفگند، بر او بیشتر از ادای یک حج لازم نمی‌گردد.» بدین معنی کسی که روزهٔ رمضان را ترک کند و قضائی آن را قبل از آمدن رمضان بعدی ادا نکند، بر او قضائی و فدیة هر دو لازم می‌گردد.

3- اما در مذهب امام ابوحنیفه رحمه الله به هر اندازه‌ای که قضائی به تأخیر افتاد، تنها قضاء واجب می‌گردد؛ هرچند رمضان بعدی هم فرا برسد؛ یعنی روزه‌های قضائی خود را به جا آورد و در تأخیر، فدیة لازم نمی‌گردد:

- در المبسوط تألیف السرخسی متوفی 483هـ.ق (فقه حنفی) آمده است: «کسی که قضائی چند روز از رمضان بر او باشد و او قضائی نگیرد تا آن که رمضان بعدی وارد گردد... بر او قضائی رمضان گذشته لازم است و در نزد ما بر چنین شخصی پرداخت فدیة لازم نیست؛ اما شافعی رحمه الله فدیة را با قضائی لازم گردانیده و در برابر هر روز، طعام دادن یک مسکین را حتمی می‌داند... و دلیل ما ظاهر این قول الله سبحانه و تعالی است: ﴿فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ [بقره: 184] یعنی کسانی که از شما بیمار یا مسافر باشند(اگر افطار کردند و روزه نگرفتند، به اندازه‌ی آن روزها) چند روز دیگری را روزه می‌دارند. در این جا تعیین وقت وجود ندارد و تعیین وقت میان دو رمضان زیاده می‌باشد و هم‌چنان روزه عبادت موقت است و برای قضائی آن وقت مشخص نمی‌گردد).

- در "بدائع الصنائع في ترتيب الشرائع" تألیف علاء الدین الکاسانی الحنفی (متوفی: 587هـ.ق) آمده است: «...فتوی و نظر نزد یاران مان اینست که وجوب قضائی وقتش تعیین نمی‌گردد. بنابر آنچه ذکر کردیم، قضاء آوردن مطلق و عاری از تعیین وقت مشخص است و بر مطلق آن حکم جاری است. بنابر این، اصحاب ما گفته اند: اگر شخصی قضاء آوردن روزه را تا رمضان دیگر به تأخیر

انداخت، بر او فدیة لازم نیست...» به این معنی که در مذهب امام ابوحنیفه رحمه الله فقط قضاء آرودن واجب است؛ نه فدیة؛ یعنی فقط قضائی ماههایی را که روزه نگرفته به جا می آورد.

چنان چه در آغاز ذکر نمودم که ما در عبادات تبنی نمی کنیم و در فوق بعضی نظریات مذهب امام ابی حنیفه، شافعی و فقیه حنبلی را ذکر نمودم؛ اکنون قلبات به هریکی از این آراء آرامش می یابد و سینهات به هرکدام آن که منشرح و فراخ گردید، تطبیق کن. الله سبحانه و تعالی توفیق انجام آنچه را که سبب رضایت او می گردد و دوست می دراد، برایت نصیب فرماید. امید است که همین قدر کافی باشد. الله دانا و حکیم است.

برادر تان عطاء بن خلیل ابوالرشته

08 رمضان 1440 هـ.ق

13 می 2019 م